

Алла Юрїївна **КІРИК**

доктор філософії з права, старший викладач, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0729-5986>
e-mail: Kirykalla@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЛЬНОГО РУХУ ТОВАРІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У статті розкрито одну зі свобод внутрішнього ринку ЄС – вільний рух товарів. Вільний рух товарів розглянуто як основу політики ЄС, оскільки він пропонує виробникам доступ до ринку держав-членів, а споживачам – широкий асортимент товарів. Зазначено, що одна з проблем, з якою стикаються країни-члени ЄС, полягає в тому, що належність до єдиного ринку означає, що окрема країна не має права відмовитися від продажу продукції, виробленої в інших країнах Союзу, яка вважається прийнятною.

Ключові слова: внутрішній ринок, спільний ринок, вільний рух товарів, ЄС

ВСТУП

Внутрішній ринок Європейського Союзу (ЄС) з його свободами є гарним прикладом успіху Співтовариства, що тепер приносить користь європейським підприємствам і громадянам і є центром політики ЄС. Єдиний ринок, яким ми його знаємо сьогодні, полегшує купівлю та продаж товарів у 27 державах-членах і є необхідною умовою для поточного та майбутнього процвітання ЄС. З юридичного погляду саме вільний рух товарів є ключовим елементом у створенні та розвитку внутрішнього ринку та забезпечує безмитне пересування товарів на території ЄС. Проте вільний рух товарів не є абсолютно вільним, що змушує окремі держави-члени стикатися з певними особливостями. За деяких обставин можуть застосовуватись обмеження або навіть заборони, які, обмежуючи вільну торгівлю, виконують важливі функції, такі як захист навколишнього середовища або здоров'я людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання становлення внутрішнього ринку ЄС є предметом дослідження багатьох вчених серед яких: Ю.П. Гаряча, К.В. Громовенко, Т.В. Каплюченко, Л.В. Перевалова, О.А. Решота, Й. Тачинська, однак питання особливості функціонування вільного руху товарів в ЄС як одного з елементів внутрішнього ринку, потребує додаткового дослідження.

МЕТА статті полягає у з'ясуванні особливостей становлення та функціонування вільного руху товарів в ЄС та аналізі проблемних питань допуску товарів до ринків держав-членів ЄС.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ця робота базується на законодавстві зарубіжних країн, працях зарубіжних вчених. У дослідженні застосовано методи аналізу, синтезу та узагальнення, а також низку інших методів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Внутрішній ринок ЄС, спочатку відомий як спільний ринок, базується на колишньому Європейському економічному співтоваристві (ЄЕС), заснованому Римським договором у 1957 р., проте у 1992 р. утворено ЄС, що охопив колишнє ЄЕС.

Основні цілі створення внутрішнього ринку полягали у стимулюванні економічного зростання в регіоні,

покращення якості та доступності товарів і послуг, а також зниження цін. На сьогодні внутрішній ринок регулюється Європейською комісією, яка відповідає за моніторинг застосування законів ЄС і вжиття заходів стосовно невідповідності Закону про внутрішній ринок [1]. Комісія також збирає дані для оцінювання впровадження політики та оцінювання сфер, в яких потрібне розроблення політики.

Відтак, внутрішній ринок дає змогу людям, послугам, товарам і капіталу більш вільно переміщатися з однієї країни-члена ЄС в іншу, пропонуючи можливості як для підприємств, так і для споживачів. Це одне з найважливіших досягнень і основа економічної інтеграції в рамках ЄС.

Вільний рух товарів, людей, послуг і капіталу з однієї країни-члена ЄС в іншу відомий як чотири свободи. Внутрішній ринок знаходить свою правову основу у ст.ст. 4(2)(а), 26, 27, 114 та 115 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС) [2].

Протягом тривалого періоду становлення внутрішнього ринку сформовано основні принципи його функціонування (принципи взаємного визнання, субсидіарності, пропорційності та недискримінації).

Принцип взаємного визнання підкреслює, що продукт, законно виготовлений і проданий в одній державі-члені, повинен бути прийнятий в іншій державі-члені, оскільки законодавство іншої держави є еквівалентним за дією внутрішньому законодавству.

Важливими складниками внутрішнього ринку є також принципи субсидіарності та пропорційності. Принцип субсидіарності дозволяє діяти ЄС лише тоді, коли відповідна сфера не належить до виключної компетенції Союзу; коли держави-члени не можуть належно досягти цілей запропонованих заходів; коли дія через її масштаб або ефект може бути реалізована ЄС більш успішно.

Принцип пропорційності визначає, як ЄС повинен діяти, уникаючи непотрібних обмежень і гарантуючи, що дії ЄС роблять лише те, що необхідно для досягнення цілей.

Принцип недискримінації є загальним принципом права ЄС, який застосовується як до внутрішнього ринку, так і до інших сфер права ЄС. Його закріплено у ст. 18 ДФЄС і ним заборонено будь-яку дискримінацію за національністю. Це означає, наприклад, що державам-

членам забороняється трактувати імпорتنі товари інакше, ніж вітчизняні товари [3, с. 23-24].

Вільний рух товарів є ключовим елементом створення та розвитку внутрішнього ринку. Оскільки вільний рух товарів є основою політики ЄС, він приніс багато переваг і викликів для європейських громадян і бізнесу. Тому предметом цього дослідження є реалізація вільного руху товарів в ЄС.

Вільний рух товарів є одним із ключових елементів внутрішнього ринку, закріпленого у ст.ст. 28-30 ДФЄС [2]. Він пропонує виробникам доступ до ринку держав-членів, а споживачам – широкий асортимент товарів. Як тільки продукт виготовлено і продано в одній державі-члені, його можна продавати і в усьому ЄС.

Вільний рух товарів – перша з чотирьох свобод. Як найважливіша ініціатива на початку інтеграції, її реалізовано завдяки Європейському митному союзу, заснованому в 1958 р. Через Європейський митний союз країни ЄЕС знизили митні бар'єри між собою та проводять єдину митну політику відносно третіх країн. Це означає, що торговці не повинні платити жодних митних зборів за експорт своєї продукції в ЄС.

Мита між державами-членами скасовано з 1968 р., але інші типи бар'єрів все ще перешкоджали вільній торгівлі товарами. Наступним необхідним кроком стала гармонізація національного законодавства, оскільки кожна країна застосовувала різні стандарти стосовно виробництва та торгівлі.

Проблема спільного ринку полягала не в наявності національних правил, а в їх відмінностях. Виробники, які хотіли вийти зі своїми товарами на ринки інших країн, повинні були перевіряти стандарти та відповідати їм. Щоб усунути ці технічні бар'єри, введено директиви гармонізації, спрямовані на конвергенцію національних нормативних актів.

Вільний рух товарів сьогодні означає, що країни ЄС не повинні стягувати мито з товарів, вироблених в ЄС, коли вони перетинають кордон, або з товарів, вироблених у третіх країнах, коли вони в'їжджають до ЄС.

Від початку цієї свободи особи, які приймають рішення, зіткнулися з тим фактом, що не лише тарифи, а й інші види заходів можуть вплинути на конкурентоспроможність імпортованих товарів. Наприклад, якщо країна накладає обмеження на кількість імпорту певного продукту, пропорцію інгредієнтів або етикетку, це також перешкоджає вільному переміщенню товарів. Так, збори, що мають еквівалентний вплив на торгівлю, або кількісні обмеження імпорту однаково заборонені [4, с. 30].

Заборона дискримінаційного оподаткування, скасування митних зборів та усунення інших адміністративних правил і бар'єрів, які перешкоджають вільному переміщенню товарів, розглядаються у ст.ст. 34, 35 ДФЄС [2]. Вказані статті містять положення, які забороняють кількісні обмеження і заходи, еквівалентні кількісним обмеженням.

Слід наголосити, що поняття кількісні обмеження визначено у справі «*Riseria Luigi Geddo v Ente Nazionale Risi*» як будь-які заходи, які становлять повне або часткове обмеження імпорту, експорту або транзитних товарів [5]. Зі свого боку заходи, еквівалентні кількісним обмеженням визначено у справі «*Dassonville*» як усі правила торгівлі, прийняті державами-членами, які мо-

жуть перешкоджати, прямо чи опосередковано, фактично чи потенційно, торгівлі всередині Союзу [6].

Правила, що скасовують кількісні обмеження, стали важливими для розвитку внутрішнього ринку в Європі. Вільний рух товарів є надзвичайно успішною програмою, яка об'єднала економіки Європи. Це дозволяє будь-якому торговцю чи виробнику в будь-якій частині ЄС безперешкодно експортувати свої товари до будь-якої іншої держави-члена ЄС. Наприклад, італійські виробники сиру можуть експортувати свою продукцію до будь-якої іншої країни-члена.

Небагато сфер справили такий глибокий вплив на європейську інтеграцію, як вільний рух товарів, і жодне положення у цій сфері не відіграло такої ж важливої ролі, як ст. 34 ДФЄС, яка забороняє кількісні обмеження та заходи, що мають еквівалентну дію між державами-членами [2].

Важливим у цьому випадку є рішення у справі «*Dassonville*», що стосувалося бельгійських правил, які вимагали, щоб імпортовані товари мали сертифікат автентичності від органів влади певних країн походження. Група торговців віскі купила шотландський віскі у Франції та намагалася ввезти його до Бельгії без сертифікату. Суд визначив, що такий захід підпадає під дію ст. 34 ДФЄС, зазначивши, що усі правила торгівлі, прийняті державами-членами, які можуть перешкоджати, прямо чи опосередковано, фактично чи потенційно, торгівлі всередині Союзу, слід розглядати як заходи, еквівалентні кількісним обмеженням. Це стало відомо як «формула Дассонвіля» і послідовно застосовувалося Судом у наступних справах [6].

Аргументацію Суду розвинуто далі у справі «*Cassis de Dijon*». рішення, яке встановлює принцип, згідно з яким будь-який продукт, який законно виробляється та продається у державі-члені відповідно до її справедливих і традиційних правил, а також з виробничими процесами цієї країни, повинен бути допущений на ринок будь-якої іншої держави-члена [7].

Водночас ст. 36 ДФЄС дозволяє державам-членам вживати заходів, які мають ефект, еквівалентний кількісним обмеженням, якщо їх виправдано загальними, неекономічними міркуваннями [2]. Ст. 36 ДФЄС чітко виключає національні закони, які можуть перешкоджати вільному руху товарів на таких підставах: суспільна мораль, державний порядок або громадська безпека; захист здоров'я та життя людей, тварин або рослин; захист національних надбань, що мають художню, історичну або археологічну цінність; або захист промислової та комерційної власності [2].

Такі винятки із загального принципу повинні глумачитися суворо, і національні заходи не можуть становити засіб довільної дискримінації або прихованого обмеження торгівлі між державами-членами. Нарешті, заходи повинні мати прямий вплив на суспільні інтереси, що підлягають захисту, і не повинні виходити за межі необхідного рівня.

Як приклад, варто навести справу, яка пов'язана з блокуванням на території Франції енергетичного напою *Red Bull*. За висновком Французького агентства з безпеки харчових продуктів таурин, який міститься в напої *Red Bull* є небезпечним для організму людини, оскільки спричиняє небажані нервово-поведінкові ефекти. Французьке агентство з безпеки харчових про-

дуктів зазначило, що, враховуючи рівень концентрації таурину, що міститься в банці *Red Bull* (у 500 разів перевищує добову дозу, що забезпечується їжею), безпека для споживача не може бути гарантована [8].

Заборона на продаж у Франції енергетичних напоїв із додаванням таурину та глюкуронолактону стала результатом суворого застосування принципу обережності, який дозволяє національним органам влади вживати тимчасові заходи, пропорційні меті громадського здоров'я, протягом часу, необхідного для вирішення наявних наукових невизначеностей. У випадку з напоєм *Red Bull*, продаж якого дозволено у 25 державах-членах ЄС, застосування принципу обережності випливає з наявності наукової невизначеності стосовно ризиків, пов'язаних із вживанням великих доз цього напою.

Проте у цьому разі науковий аналіз не продемонстрував наявності доведеного ризику, який би виправдав заборону на продаж напою. Зібрана інформація в період 2000-2006 рр. центрами контролю за отруєнням і токсикологічним контролем стосується невеликої кількості випадків і в будь-якому разі подана симптоматика (збудження, тахікардія і розлади травлення), здається, пов'язана з кофеїном, присутнім у *Red Bull*, а не з таурином і глюкуронолактоном. Так, влада Франції прийняла рішення за погодженням з компанією *Red Bull* контролювати маркетинг напою з додаванням таурину і глюкуронолактону за умовами використання, які дозволяють виключити будь-який ризик для споживача. *Red Bull-Taurine* дозволено на французькому ринку рішенням від 16 травня 2008 р. відповідно до європейських положень стосовно вільного руху товарів. Цей дозвіл залежить від наявності на етикетці, крім умов застосування, таких рекомендацій: «споживати в помірних кількостях», «не рекомендується дітям і вагітним жінкам» [9].

Тобто, незалежно від висновків компетентних органів окремих держав-членів уряду таких країн змушені дозволяти відповідну продукцію на своїй території, незважаючи на можливі наслідки цього маркетингу для

здоров'я.

ВИСНОВКИ

Створення внутрішнього ринку, який гарантує вільний рух товарів, людей, послуг і капіталу, – одне з головних завдань ЄС. ДФЄС містить чіткі вказівки того, як повинен функціонувати внутрішній ринок і, зокрема, як має бути гарантований вільний рух товарів. Проте виклики, пов'язані з узгодженням держав-членів з різними культурами, правилами та мисленням, різноманітні та складні. Незважаючи на всі складнощі вільний рух товарів у межах ЄС створив систему законодавства та судової практики. Норми Співтовариства стосовно вільного руху товарів змінили економічне життя кожної країни-члена.

Досліджуючи питання особливостей функціонування вільного руху товарів всередині ЄС визначено, що серед наявних переваг є проблеми, з якими стикаються країни-члени ЄС. Належність до внутрішнього ринку означає, що окрема країна не має права відмовитися від продажу продукції, яка вважається прийнятною в інших країнах блоку. Наприклад, обов'язкові вимоги, що застосовуються державами-членами для виправдання перешкод для імпорту чи експорту, тлумачилися судом ЄС доволі суворо, застосовуючи критерій пропорційності. Вивчається, чи можна досягти обговорюваної мети національного заходу іншими засобами, які не можуть обмежити європейську торгівлю. Також перевіряється, чи є обмежувальний вплив на вільний рух товарів пропорційним меті національного заходу. Тобто недостатньо для держави-члена заявити, що обмеження виправдане з метою захисту громадського здоров'я. Держава-член повинна продемонструвати, що захід є пропорційним і необхідним для досягнення мети, надавши, наприклад висновки наукових досліджень. Як згадувалося, Франція, яка заборонила продаж *Red Bull* через шкідливість для здоров'я одного з його основних інгредієнтів, не змогла науково підтвердити ризики для здоров'я і була змушена допустити товар на свій ринок.

Список використаних джерел

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the regions Single Market Act Twelve levers to boost growth and strengthen confidence "Working together to create new growth". *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0206>.
2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями від 25.03.1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06W
3. Dahlberg E. et al., Legal obstacles in Member States to Single Market rules, Publication for the committee on Internal Market and Consumer Protection, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, Luxembourg, 2020.
4. The four freedoms of the European Union. Briefings prepared by the EU3doms project. Debate on the Future of the Four Freedoms of the European Union, 'EU3doms' supported by the Europe for Citizenship Programme. URL: https://www.bos.rs/ei-eng/uploaded/EU3_ENG_webre_1.pdf
5. Judgment of the Court of 12 July 1973. *Riseria Luigi Geddo v Ente Nazionale Risi*. Reference for a preliminary ruling: Pretura di Milano - Italy. Case 2-73. *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61973CJ0002>
6. Judgment of the Court of 11 July 1974. *Procureur du Roi v Benoît and Gustave Dassonville*. Reference for a preliminary ruling: Tribunal de première instance de Bruxelles - Belgium. Case 8-74. *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0008>
7. Judgment of the Court of 20 February 1979. *Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*. Reference for a preliminary ruling: Hessisches Finanzgericht - Germany. Measures heaving an effect equivalent to quantitative restrictions. Case 120/78. *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61978CJ0120>
8. Economie, industrie et emploi. Question N°: 32344. URL: <https://questions.assemblee-nationale.fr/q13/13-32344QE.htm>
9. Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 5 February 2004. *Commission of the European Communities v French Republic*. Failure of a Member State to fulfil obligations - Articles 30 and 36 of the EC Treaty (now, after amendment, Articles 28 EC and 30

EC) - National legislation exhaustively listing the nutrients which may be added to foodstuffs - Measure having equivalent effect - Justification - Public health - Consumer protection - Proportionality. Case C-24/00. *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62000CJ0024>

References

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the regions Single Market Act Twelve levers to boost growth and strengthen confidence "Working together to create new growth". *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0206>.
2. Consolidated versions of the Treaty on the European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union with protocols and declarations dated March 25, 1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06W (in Ukrainian).
3. Dahlberg E. et al., Legal obstacles in Member States to Single Market rules, Publication for the committee on Internal Market and Consumer Protection, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, Luxembourg, 2020.
4. The four freedoms of the European Union. Briefings prepared by the EU3doms project. Debate on the Future of the Four Freedoms of the European Union, 'EU3doms' supported by the Europe for Citizenship Programme. URL: https://www.bos.rs/ei-eng/uploaded/EU3_ENG_webre_1.pdf
5. Judgment of the Court of 12 July 1973. *Riseria Luigi Geddo v Ente Nazionale Risi*. Reference for a preliminary ruling: Pretura di Milano - Italy. Case 2-73. *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61973CJ0002>
6. Judgment of the Court of 11 July 1974. *Procureur du Roi v Benoît and Gustave Dassonville*. Reference for a preliminary ruling: Tribunal de première instance de Bruxelles - Belgium. Case 8-74. *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0008>
7. Judgment of the Court of 20 February 1979. *Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*. Reference for a preliminary ruling: Hessisches Finanzgericht - Germany. Measures heaving an effect equivalent to quantitative restrictions. Case 120/78. *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61978CJ0120>
8. *Economie, industrie et emploi*. Question N°: 32344. URL: <https://questions.assemblee-nationale.fr/q13/13-32344QE.htm>
9. Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 5 February 2004. *Commission of the European Communities v French Republic*. Failure of a Member State to fulfil obligations - Articles 30 and 36 of the EC Treaty (now, after amendment, Articles 28 EC and 30 EC) - National legislation exhaustively listing the nutrients which may be added to foodstuffs - Measure having equivalent effect - Justification - Public health - Consumer protection - Proportionality. Case C-24/00. *Eur-lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62000CJ0024>

Alla KIRYK

PhD in Legal Sciences, Senior Lecturer, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0729-5986>

e-mail: Kirykalla@gmail.com

FEATURES OF THE FUNCTIONING OF THE GOODS' FREE MOVEMENT IN THE EUROPEAN UNION

The paper is devoted to the study of the EU internal market. It was determined that the main goals of creating an internal market were to stimulate economic growth in the region, improve the quality and availability of goods and services, and reduce prices. The free movement of goods is one of the key freedoms of the EU's internal market and is seen as the basis of EU policy, as it offers producers access to member states' markets and consumers a wide range of goods. The main historical moments of the formation of the free movement of goods are considered, namely the reduction of customs barriers between countries and the establishment of a unified customs policy for third countries through the European Customs Union; abolition of customs duties between member states since 1968; harmonization of national legislation. It has been established that today the free movement of goods means that EU countries do not have to charge customs duties on goods produced in the EU when they cross the border, or on goods produced in third countries when they enter the EU. In addition, charges having an equivalent effect on trade or quantitative restrictions on imports are also prohibited. At the same time, it is determined that the provisions of Art. 36 of the Treaty on the Functioning of the EU allows member states to take measures that have an effect equivalent to quantitative restrictions if they are justified by general, non-economic considerations. However, the arguments used by member states to justify import or export barriers were interpreted by the EU court quite strictly, using the proportionality criterion. It is well-founded that one of the problems faced by EU member states is that belonging to the single market means that a single country does not have the right to refuse the sale of products produced in other countries of the Union, which is considered acceptable. The use of restrictive measures provided for in Art. 36, which may impede the free movement of goods, require a scientific analysis to demonstrate the existence of a risk.

Keywords: *internal market, common market, free movement of goods, EU*